

Posudek vedoucího práce:

Hodnocená bakalářská práce: Valentina Dytrychová: *Obraz islámu podle Dante Alighieri v jeho Božské komedii*, 2023 rkp 41 stran

Univerzita, fakulta, institut: Katedra religionistiky, HTF UK

Studijní program: Religionistika

Vedoucí práce: Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.

Oponent práce: prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.

Hodnocení vedoucího práce:

Originálnost a vhodnost tématu: **B**

Myšlenkové zpracování, invence: **C**

Metoda práce: **C**

Formální zpracování práce: **C**

Stylistické a gramatické zpracování práce: **C**

Komunikace studentky a spolupráce s vedoucím práce: **B**

Návrh na výsledné hodnocení: C

Otázka k obhajobě: Dle mého soudu jste mohla více pracovat s analýzou knihy *Risálat al-ghufrán* (List o odpuštění) syrského básníka Abú al-‘Alá’ al-Ma‘arrího. Můžete nás seznámit s kontextem tohoto díla?

Podrobně:

I) Originálnost a vhodnost tématu (navržené hodnocení B)

Bakalářská práce nese název „*Obraz islámu podle Dante Alighieri v jeho Božské komedii*“ a pojednává o možných vlivech islámské kultury na Danta Alighieri a jeho dílo *Božská komedie*. Téma je sice na bakalářskou práci příliš obšírné, ale lze jej zpracovat i jen pro bakalářskou práci. Autorka téma nakonec zúžila na dva možné zdroje: *Kitáb al-isrá’ wa-l-mi‘rádž* (tzv. *Liber Scalae Machometi*) a na *Risálat al-ghufrán* (List o odpuštění) významného syrského básníka Abú al-‘Alá’ al-Ma‘arrího (11. stol.). Toto vymezení je nesmírně důležité. Škoda, že není argumentačně lépe vyargumentováno. Kapitola 4.2 předjímá ještě další možné muslimské legendy a možné zdroje, ale autorka jich zde moc dalších nevyčítává.

Celkově nesmírně oceňuji, že se autorka do tohoto tématu vrhla. Dante a islám je nesčetněkrát zpracovaný. Autorka se proto snažila jasněji vymezit své uchopení a přístup k problému a poměrně sebevědomě tvrdí v úvodu i závěru, že se snaží *nabídnout novou, nestrannou perspektivu* k řešení dilemat a otázek spjatých s možnými vlivy islámu na Danta.

Její pokus je na půl cesty, ale svým entuziasmem, nelehkou metodologií (vedle deskripce, analýzy textu, zde byla i hermeneutika dosavadních teorií...) se s tématem skvěle popasovala.

II) Myšlenkové zpracování, invence (navržené hodnocení C)

Aspirantka předkládá bakalářskou práci v pěti kapitolách, které uvozuje úvodem (s. 6), uzavírá závěrem (s. 38-39), a dodává i soupis pramenů a literatury (s. 40-41, čítající 20 položek).

V první kapitole předkládá kontext a krátce i obsah Danteho a jeho klíčového díla (*1. Dante Alighieri a Božská komedie*, s. 7-14). Zde především zacíljuje na deskripci obsahu *Božské komedie*. Velmi věrně a na poměrně krátkém prostoru se jí to daří.

V druhé kapitole se zabývá křesťanskou eschatologií Dantovy doby (*2. Křesťanská eschatologie před Dantem*, s. 15-17). Jde o krátké a výstižný vhled do složitého problému. Škoda, že zde autorka nereflktuje klíčovou knihu historika Jacques Le Goff (*Zrození očištění*, Vyšehrad, 2003), který poměrně zajímavě ukazuje jeden z možných zdrojů nauky o očistci, spjatým s proměnami středověké společnosti.

Ve třetí kapitole předkládá eschatologii islámskou (*3. Islámská eschatologie před Dantem*, s. 17-23). Zde jsou údaje někdy lehce zavádějící (zvláště silný důraz na původní nauky

zoroastrismu). Škoda, že zde nezvýraznila autorka etický základ veškeré koránské eschatologie, což není nedůležité pro pochopení celku islámu. Klíčovou knihu, kterou zde autorka deskribuje, je slavná *Kitáb al-isrá' wa-l-mi'rádz* (tzv. *Liber Scalae Machometi*). I tato kniha by jistě stála za hlubší, snad i samostatnou analytickou práci. Dalším klíčovým díle, kterého si autorka správně všímá je syrský básník Abú al-'Alá' al-Ma'arrí a jeho *Risálat al-ghufrán* (*List o odpuštění*). Je jen škoda, že si autorka více nevšímá tohoto díla. A zvláště zde uvedených satirických prvků. Toto dílo je mimochodem v české kultuře prakticky neznámé (snad jen R. Dvořák na něj ukázal před více jak 100 lety).

Ve čtvrté kapitole se aspirantka zabývá syntézou vyřčeného, tedy islámem a jeho možným vlivem na *Božskou komedii* (4. *Islám a Božská komedie*, s. 24-33). Zde si výrazně všímá teorie Miguela Asína Palaciose. Ovšem její slova o „nejkontroverznějším“ mysliteli jsou poněkud přílišná. Je zde obsahově ojedinelá chyba: „*V katolické tradici je limbo místem zejména pro nepokřtěné děti.*“ (s. 27) Tato nauka je již dlouho opuštěna. Také nerozumím podkapitole „4.2 *Další muslimské legendy o posmrtném životě*“. Obsahem je totiž do jisté míry opakování předešlého bez jasných odkazů na ony další legendy. V další podkapitole se obšírně zabývá recepcí Palaciovy teorie. Osobně se domnívám, že tato část práce měla být reflektována již v názvu práce.

V páté kapitole autorka předkládá analýzu muslimských postav přítomných v *Božské komedii* (5. *Muslimské postavy v Božské komedii*, s. 33-37). Nevhodně má kapitola nadpis odděleně od hlavního textu na jiné stránce. Autorka zde poměrně dobře vystihuje možný Dantův pohled na islám. Škoda, že si nevšimla, že si trochu protiřečí. Jednou píše o tom, že Dante islámem opovrhoval (s. 33 „*Dante mohl být ovlivněn náboženstvím, kterým sám opovrhoval*“), podruhé, že oceňoval přínos (s. 35: „*Básník velmi oceňoval nepopiratelné přispění muslimů křesťanské Evropě, a to zejména velkým množstvím nových znalostí a vědomostí.*“). Je také škoda, že nepředložila hlubší analýzu a rozdíl mezi Ibn Rušdem a středověkým latinským averroismem. I když chápu, že práce není z dějin filosofie. Na s. 36 nerozumím, kdo byl tedy v *Komedii* rozřezáván, zdali Muhammad, nebo Alí? Výklad autorky je poměrně matoucí. Struktura je adekvátní pro tento typ bakalářské práce. Možná mohla být analyzována a přesně komparována jen jedna z uvedených knih. Ovšem i přes uvedené nejasnost (a mnohé další), práci doporučuji k obhajobě.

III) Metoda práce (navržené hodnocení C)

Předkládaná bakalářská práce je metodologicky velmi široce rozkročena. Vedle deskripce reálií ve středověkých textech, zde nacházíme analýzy těchto textů, jejich komparaci, je zde ovšem i hermeneutika soudobých a dosavadních teorií v islamologické a dantologické specializaci. To samo o sobě je pro bakalářskou práci jistou chybou. Práce mohla být v tomto smyslu jednodušší.

Autorka sama píše: „*Tato bakalářská práce se zaměří na určení možných křesťanských a islámských zdrojů, kterými se mohl Dante inspirovat a také na samotnou Božskou komedii a muslimské postavy v ní.*“ (s. 6) Jistě i toto je tématem práce (viz poslední kapitola), ale autorka předkládá řada dalších dílčích, a snad i důležitějších cílů.

K tomu závěrem dodává: „*Cílem této práce bylo prezentovat a prohloubit již existující diskusi dantistů a nabídnout novou, nestrannou perspektivu. Názory na míru ovlivnění Danta islámem se mezi autory liší. Jeho obecné znalosti islámské kultury byly porovnatelné se znalostmi jiných soudobých učenců. Práce dochází k závěru, že Dante byl ovlivněn muslimskými díly přeloženými do latiny, avšak nebyl to primární zdroj jeho inspirace. Bádání se v tomto směru se neustále posouvá dopředu a je proto důležité rozvíjet tento výzkum objektivně a bez předsudků.*“ (s. 39)

Metodologicky by chtělo práci lépe uchopit, zjednodušit, a množství subtémat zredukovat. Ovšem i přesto považuji práci za hodnou obhajoby.

IV) Formální zpracování práce (navržené hodnocení C)

Práce je z formální stránky slabá.

Nejprve autorka užívá přípustných, ale v bakalářských pracích ne vždy užívaných odkazů na literaturu přímo v textu v závorkách (příjmení autora, rok vydání, paginace). To není chybou, ale v množství odkazů na primární prameny, bych doporučoval spíše přesnější poznámky pod čarou s jasnější a užší paginací. To koneckonců chybí i v jejím případě v závorkách. Odkazy jsou ohromně obecné, paginace téměř chybí.

Dále bych ocenil kurzívou všechny názvy citovaných děl v hlavním textu, nikoliv jak má autorka téměř vše normálním písmem.

Někdy se objevují nepřesnosti v přepisu středověké italštiny. Ojedinele i z arabštiny (s. 24-25 Mohammad, Muhammed, Mohammed, místo Muhammad; / Ibn Arabí a Ibn ‘Arabím), ale ta je přepsána poměrně věrně v celé práci. Chybou je zřejmé nesklonování arabských osobních jmen.

Chyby jsou i v seznamu literatury, např. překladatel *Božské komedie* není Otto František, ale význačný Otto František Babler. Taktéž u slavné *Risálat al-ghufrán*, autorka omylem odkazuje na *Volum eone*, zřejmě myslela *Volume One*. Také je s podivem, že užila pouze první ze dvou svazků bilingvní edice tohoto význačného díla. Když pro pochopení celé knihy je třeba nahlédnout do obou svazků této edice. Je příznačné, že zde chybí editor či překladatel (Geert Jan van Gelder, Gregor Schoeler), který je přece pro citace středověké literatury klíčový.

Počet 20 položek v seznamu literatury není nijak závratný, ale ku prospěchu je to, že velká část je v angličtině.

V) Stylistické a gramatické zpracování práce (navržené hodnocení C)

Práce je gramaticky a stylisticky slabší, ale nejde o zásadní chyby, spíše občasné překlepy a z toho pramenící nejasnosti.

Za všechno vybírám:

- s. 11: Podivně rozdělen nový odstavce – v polovině věty předchozího odstavce.

- s. 18: „Koránská áchira má v Koránu zásadní místo.“ – *circulus vitiosus*

- s. 20: „Je totiž citována jako zdroj pravidel strážící modlitbu.“ – strážící modlitbu? Nejde o anglicismus?

- s. 24: „V této kapitole se pokusím o detailnější **komparaci** zejména na základě již existující **komparace** od Palacios a také nastíním kritiku, které Palacios musel a musí z mnoha stran čelit.“ - ?

s. 28: „pro polyteisty, ateisty či **hypokrity**“ – česky spíše *pokrytce*, opět nevhodný anglicismus

Práci by slušela přísnější závěrečná jazyková korektura, ale i v této podobě není nijak pod normálem a považuji ji za obhajitelnou.

VI) Komunikace studentky a spolupráce s vedoucím práce (navržené hodnocení B)

Studentka se začala s tématem zabírat již v době covidové, kdy promýšlela přesné téma. Později přišla s „ohraným“ tématem deskripce muslimských postav v *Božské komedii*, to jsem ji nedoporučil. A snažil jsem se ji navést na nějaké přesnější téma. Případně kontextovat všechny muslimské reálie *Božské komedie* (např. hořící mešity..., zaměřit se na odůvodnění lokace muslimů v *Komedii*...). Také jsem navrhoval třeba jen analýzu syrského básníka Abú al-‘Alá’ al-Ma‘arrího. Autorka však prosazovala Danteho svět. Nakonec je toto celé hledání stále v práci přítomné a pro zkušenějšího čtenáře je poznatelný vývoj (viz např. nepřesný název celé práce, vzhledem k novému a mnohem širšímu obsahu, viz zásadní kapitoly o Palaciosově teorii).

Po dlouhé odmlce, zaviněné nemocí, se autorka nakonec přece jenom sama ozvala s jasným vzkazem, že chce práci dotáhnout. Začal tedy finiš, kde jsme práci dopsali a zkorigovali v posledních týdnech před odevzdáním.

Studentku považuji za velmi nadanou a doporučuji ji navazující studium, kde by se tématu dále držela. Mohla by jej zpřesnit na jednu z uvedených muslimských knih, případně se plněji

věnovat dantologii a své bádání zásadněji zaměřit jen na tuto teoreticko-metodologickou otázku.

Souhrnné hodnocení:

Bakalářská práce nese název „*Obraz islámu podle Dante Alighieri v jeho Božské komedii*“ a pojednává o možných vlivech islámské kultury na Danta Alighieri a jeho dílo Božskou komedii. Téma je na bakalářskou práci příliš obšírné. Autorka téma nakonec zúžila na dva možné zdroje: *Kitáb al-isrá' wa-l-mi'rádž* (tzv. *Liber Scalae Machometi*) a na *Risálat al-ghufrán* (List o odpuštění) významného syrského básníka Abú al-'Alá' al-Ma'arrího (11. stol.).

Autorka sebevědomě prohlásila, že chce *nabídnout novou, nestrannou perspektivu* k řešení dilemat a otázek spjatých s možnými vlivy islámu na Danta. Upřímně řečeno, nevím, jestli se jí to podařilo, a pochybuji, že by se to jakékoliv bakalářské práce mohlo podařit. Ale jak jsem již napsal – kvituji tento její zápal.

Práce je metodologicky velmi široce rozpjatá, mohla být přesnější, jasnější. Ovšem i přesto se autorka s tématem skvěle popasovala.

Posuzovanou bakalářskou práci považuji za doporučeníhodnou k obhajobě. Dle mého soudu splňuje všechny nutná kritéria požadovaná od bakalářské práce. Má sice řadu slabin (formálních i obsahových), ale věřím, že studentka je pokorná a ze všech chyb se poučí a v dalších aspiračních pracích se vydá přísnější cestou.

V Uhlířských Janovicích

Dne 31. 8. 2023

Lukáš de la Vega Nosek